

УДК 342.924(477):328.185

Олена Юхимівна СИНЯВСЬКА,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності та поліцієстики
факультету № 6 Харківського національного університету
внутрішніх справ;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6386-4151>

ДО ПИТАННЯ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Проблема корупції та породжуваних нею негативних наслідків є актуальною для світової спільноти. Так, у Преамбулі Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 [1] зазначається, що держави – учасниці цієї Конвенції зокрема є «стурбованими серйозністю породжуваних корупцією проблем і загроз для стабільності й безпеки суспільств, що підриває демократичні інститути й цінності, етичні цінності й справедливість та завдає шкоди сталому розвитку й принципу верховенства права», а також переконані в тому, що «корупція вже не є локальною проблемою, а

перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею».

Досить актуальними питання запобігання та протидії корупції залишаються і для України. Одночасно, першоосновою будь-якої діяльності є принципи її здійснення. Так, у тлумачному словнику поняття «принцип» трактується як: «1) Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і таке інше; засада; // Основний закон якої-небудь точної науки; 2) Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; // Правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і таке інше; 3) Переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон» [2]. Розглянемо, яким же чином було закріплено на законодавчому рівні принципи запобігання та протидії корупції в Україні.

Розглядаючи генезу інституту публічно-правового механізму протидії корупції в Україні О.О. Гейц зазначає, що «новоутворена система законодавства у сфері запобігання корупції поповнилась безпрецедентною кількістю законів» [3, с. 29]. Прийняття у 1995 році першого в історії нашої держави Закону України «Про боротьбу із корупцією» [4] О.О. Гейцем оцінено як «перша докорінна спроба систематизувати матеріальні (поняття корупції, суб'єктів корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією, органів, які ведуть боротьбу із корупцією, правопорушень тощо) та процесуальні (порядок фінансового контролю та спеціальних обмежень, окремі підстави і порядок адміністративного провадження у справах про корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією тощо) норми права» [3, с. 26]. В той же час, в даному законі не тільки не визначені принципи боротьби із корупцією, а навіть не згадується про їх існування.

В наступному законі «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11 червня 2009 року [5], з прийняттям якого Закон України «Про боротьбу із корупцією» втратив чинність, принципи запобігання та протидії корупції теж не закріплені. Хоча в самій назві закону міститься слово «засади», тож логічно було б такі засади визначити.

І тільки з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07 квітня 2011 року [6], основні принципи запобігання і протидії корупції нарешті були закріплені на законодавчому рівні. Так, у статті 3 цього закону зазначається, що діяльність із запобігання і протидії корупції ґрунтується на принципах:

- верховенства права;
- законності;
- комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;

- пріоритетності запобіжних заходів;
- невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;
- відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів;

— забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням [6, ст.3].

З прийняттям 14 жовтня 2014 року наступного, вже четвертого антикорупційного закону – Закону України «Про запобігання корупції» [7], у ньому було визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, систематизовано конкретні напрямки запобігання та протидії корупції, уточнено перелік суб'єктів відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення тощо, але таке важливе питання як визначення та законодавче закріплення принципів як вихідних засад діяльності із запобігання та протидії корупції залишилося поза увагою законодавця. І не зважаючи на те, що з моменту прийняття даного закону до нього вносилися численні зміни та доповнення, дане питання вирішено не було.

Зазначимо, що принципи – це ті загальні вимоги, основоположні засади, якими необхідно керуватися при здійсненні конкретної діяльності. При характеристиці різноманітних систем принципи відображають ті суттєві характеристики, що відповідають за правильне функціонування системи, без яких вона не виконувала б свого призначення. У тексті Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 [1], який розміщено на офіційному веб-сайті Верховної Ради України, слово «принцип» згадується 108 (!) разів, постійно наголошується, що діяльність із запобігання та протидії корупції повинна відповідати основоположним принципам правової системи кожної країни-учасниці Конвенції, основоположним принципам внутрішнього права кожної країни-учасниці Конвенції тощо.

Висновок. Незважаючи на активну діяльність законодавця у напрямку встановлення нормативних засад запобігання та протидії корупції, чинне законодавство у цій сфері потребує удосконалення. Зокрема, необхідно в Законі України «Про запобігання корупції» закріпити принципи запобігання та протидії корупції, відповідно до яких і повинна здійснюватися дана діяльність.

Такими принципами можуть бути принципи: верховенства права; законності; комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів; пріоритетності запобіжних заходів; невідворотності відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень; відкритості та прозорості діяльності публічної адміністрації (органів державної влади та органів

місцевого самоврядування); участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів (викривачів); забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням [8, с.96].

Список бібліографічних посилань

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : від 31.10.2003 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 07.02.2021).
2. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 1998. Т. 3: ОБЕ-РОБ. 927 с.
3. Гейц О. О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 305 с.
4. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-вр> (дата звернення: 07.02.2021). Втратив чинність.
5. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 11.06.2009 № 1506-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17> (дата звернення: 07.02.2021). Втратив чинність.
6. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17> (дата звернення: 07.02.2021). Втратив чинність.
7. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 07.02.2021).
8. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення : підручник / В. Я. Настюк, О. Ю. Синявська, В. В. Мартиновський та ін. ; за заг. ред. В. Я. Настюка. Харків : Право, 2019. 512 с.